

Відповідальність суб'єктів правовідносин у сфері масової інформації

Греков Ігор Петорвич, Скидоненко Микола Анатолійович
Сумський державний університет, юридичний факультет;
кандидат юридичних наук; студент гр. Юс-22
e-mail: kafedraprivasumdu@ukr.net

The article covers the main problems of basic aspects of responsibility in the media. Defines the legal basis of media and members of print media.

ВСТУП

Побудувати демократичну, правову державу неможливо в закритому суспільстві. Інформаційні відносини стають об'єктом правового регулювання і насамперед конституційного законодавства. Це підкреслює роль інформації для держави й суспільства. Виходячи з цих міркувань, є всі підстави вважати, що відносини щодо інформації, її збору, використання і поширення мають бути предметом як правової регламентації з боку конституційного права, так і науки конституційного права і навчальної дисципліни.

ОСНОВНИЙ ТЕКСТ

В Україні на сучасному етапі державотворення в умовах розбудови нової правової системи значно зростає роль засобів масової інформації (далі — ЗМІ), оскільки суспільне життя відбивається саме в масовій інформації, а на зміну техногенній цивілізації приходить інформаційна. З боку держави проявляється тенденція посилення уваги до конституційно-правового регулювання організації і діяльності ЗМІ, формування національного законодавства про інформацію та інформатизацію.

Сучасне інформаційне суспільство формується і ефективно розвивається тільки в умовах правової держави, яка базується на безумовному застосуванні закону. Роль

права в житті інформаційного суспільства є вирішальною.

Конституцією України (ст. 34) уперше у вітчизняній конституційно-правовій практиці закріплюється право кожного на інформацію, гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій розсуд [1]. Кабінет Міністрів України визначає пріоритетні напрями інформаційної політики як зобов'язання неухильно забезпечувати принципи свободи слова, висловлення поглядів, безперешкодного доступу громадян до інформації, політичного плюралізму, недопущення будь-яких рецидивів політичної цензури та перешкоджання професійній діяльності журналістів.

Характерна для інформаційних відносин різноплановість актуалізує саме внутрішній контроль, що повинен здійснюватися її учасниками. Передусім це стосується засобів масової інформації, коли предметом журналістського обговорення стає приватне життя, репутація, натуралістичні репортажі із місця трагедій тощо.

Закон не може передбачити всі можливі зловживання і встановити правові обмеження. Тому в багатьох державах почали виникати специфічні структури, що слугують своєрідними засобами саморегулювання в стосунках між ЗМІ та суспільством. Вони визначають на рівні етично-правових засад своєрідну культуру засобів масової інформації.

Саморегулювання – це зусилля професійної спільноти засобів масової інформації щодо добровільного визначення принципів керівництва у роботі редакції, їх дотримання у відкритому процесі інформування суспільства.

Правові засади діяльності ЗМІ регулюються відповідними конституційними нормами та законами України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р., «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р., «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р., та іншими законодавчими актами про окремі галузі, види, форми і засоби інформації, міжнародними договорами та угодами, ратифікованими Україною [3].

До суб'єктів діяльності друкованих ЗМІ належать: засновник (співзасновники), його редактор (головний редактор), редакційна колегія, редакція, трудовий колектив редакції, журналістський колектив, журналіст, автор, видавець, розповсюджувач [6, с.230].

Слід зазначити, що названі вище особи за порушення законодавства в даній сфері несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність.

Що стосується дисциплінарної відповідальності, то в сфері масової інформації вона передбачена, як і загальна в трудовому праві, а саме ст. 147 КЗпП України яка передбачає два види дисциплінарних стягнень: догана та звільнення. Дисциплінарне стягнення застосовується роботодавцем безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не рахуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці.

Наказом Міністерства юстиції України № 412/5 від 21.06.2007 року затверджено Положення "Про Державний реєстр друкованих засобів масової Інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності", яке установлює порядок створення, ведення Державного реєстру друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності та користування ним. Держателем Реєстру

являється Міністерство юстиції України, що забезпечує його функціонування.

Законодавством передбачена адміністративна відповідальність за виготовлення, випуск або розповсюдження друкованого засобу масової інформації без його реєстрації або після припинення його діяльності, ухилення від перереєстрації чи від повідомлення реєструючому органу про зміну виду видання, юридичної адреси засновника (співзасновників), місцезнаходження редакції (ст. 186-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Санкцією за дане правопорушення згідно з вище наведеною статтею є накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Що стосується цивільно-правової відповідальності, то Закон України «Про телебачення і радіомовлення» лише опосередковано вказує на можливість притягнення до відповідальності не тільки засобу масової інформації, а і його працівників: стаття 67 Закону містить перелік випадків, у яких телерадіоорганізації та їх працівники не несуть відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності [4].

Але стаття 34 Закону України «Про інформаційні агентства» передбачає притягнення до відповідальності за поширення недостовірної інформації суб'єктів діяльності інформаційних агентств, тобто керівника, журналіста. Частина 3 статті 17 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів покладає на журналіста і засіб масової інформації солідарну відповідальність за заподіяння ними моральної шкоди [5].

Особливістю відповідальності за поширення недостовірної інформації через засоби масової інформації є особливість основного способу відновлення порушеного права, яке здійснюється шляхом поширення спростування недостовірної інформації або відповіді особи в тому ж засобі масової інформації та способом, який є найбільш близьким до способу поширення недостовірної інформації.

Специфічною ознакою розглядуваного виду відповідальності також є і те, що спростування здійснюється не залежно від вини особи, яка поширила інформацію (ч. 6

ст. 277 ЦКУ). На нашу думку поміщення спростування тягне негативні наслідки для поширювача недостовірної інформації: для поміщення спростування витрачається ефірний час або друківана площа, що спричиняє додаткові витрати, а поширення засобом масової інформації спростування на свій же матеріал зазвичай фактично принижує його ділову репутацію, оскільки свідчить про недоліки в роботі. Але з огляду на стандарти накладення відповідальності на засоби масової інформації, які застосовуються Європейським судом з прав людини, настання такої відповідальності без вини буде правомірним лише в тому разі, коли в спорі явно переважає необхідність захистити інтереси позивача.

Особливості цивільної відповідальності засобів масової інформації стосуються позовів про спростування недостовірної інформації і не стосуються відповідальності, яка впливає з інших видів цивільних правовідносин (договірні, деліктні відносини, не пов'язані з поширенням ЗМІ інформації тощо). Що стосується кримінальної відповідальності, то слід зазначити, що згідно зі ст.387 Кримінального Кодексу України розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність, даних оперативно – розшукової діяльності або досудового розслідування особою, попередженою в установленому законом порядку не розголошувати такі дані, а оскільки журналіст може проводити своє власне розслідування, щодо обставин справи та збирати інформацію, то слідчий може викликати журналіста та взяти з нього письмове зобов'язання про нерозголошення даних по даній справі [2]. Даний злочин є з формальним складом, а отже для притягнення до кримінальної відповідальності достатньо встановити факт розголошення інформації.

ВИСНОВКИ

На сьогодні в Україні не існує єдиного нормативно правового акту який би регулював відповідальність суб'єктів у сфері масової інформації. На шляху становлення України, як європейської країни потрібно не перебільшувати меж відповідальності працівників масової інформації, оскільки

саме від них залежить поінформованість суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Конституція України від 26 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради .-1996.-№30.
- [2] Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26.
- [3] Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 1.
- [4] Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 10.
- [5] Про інформаційні агентства: Закон України від 28 лютого 1995 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 13.
- [6] Марущак А. І. Інформаційне право України: Підручник. – К. : Дакор, 2011. – 456 с.